

մանադրութեան եկեղեցւոյ՝ ի Հերակղէ, Հոռոմոց թագաւորէ, և ի Խոսրովայ Պարսից արքայէ աւուրցն և այսր եղիցի. իսկ ինչ որ յառաջ քան զնոցա ժամանակն զործեցեալ էր, մի շարժեսցի, զի չգիտեմք ինչ հաստատուն, թէ որպէս կալեալ՝ բայց յայսմ հետէ այսպէս կալցին՝ որպէս սահմանեցաք յանուն Տեառն. և մի ոք իշխեսցէ փոխել զայս սահմանադրութիւնս:

Սիոն կաթողիկոսն գրում է հէնց կանոնների սկզբում..... «ամենայն յամենայնէ մեզ արժան է հասանել և քննել և տեսանել ըզկարգ Եկեղեցւոյ, զոր կանոնեցին ս. Հարքն, թէ որպէս ունիցին առաջնորդք կամ ժողովուրդ Եկեղեցւոյ: Վասն որոյ ես Սիոն՝ որ ոչ ըստ արժանեաց, այլ ըստ ողորմութեան Աստուծոյ, եպիսկոպոսապետ Հայոց, հոգ զայս յանձին եղեալ, կոչցի զեպիսկոպոսակիցս իմ ի հոգեկան հարկիս այսորիկ խորհուրդ՝ տնտեսել մեզ սպասաւորաց Բանին, զոր ընկալաք յանձին հովուել զժողովուրդ Տեառն՝ հաստատել զաւանդեալ օրինադրութիւն ս. Հարցն: Իսկ զԵրեմի ըստ Բարեպաշտութեան է նոյն հաշիւն Բարեպաշտութեան.....»

Գլխայ նոյն ժողովր շեշտում է իւր կանոնների վերջում «Արդ զայս Թի. զրուխ, զոր սահմանաւ եղաք՝ ոչ մտածածին ինչ՝ այլ ըստ հրամանն Հոգիոյն Սբ. և ըստ հաւատն որքոց Հոգին և Գրիգորի, և բարեպաշտ թագաւորին Տրդատայ. և նորին Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի զաւակացն.....» Սոյնպէս և Յովհանն Խմաստասէրն է գրում: «մեզ իբրեւ հայրասիրաց ումանց որդւոց՝ զառ ի նոցանէ (ի ս. Հարանց նախնեաց) անտես մնացեալն, ձեռն տալով Աստուծոյ, տեսանել արժան է, և ի բարեկարգութիւն և ի բարեզարգութիւն ածել:»¹

Վերջապէս Կոստանդին Ա. կաթողիկոսը գրում է իւր կոնդակի սկզբներում. «Հրաման է այս առաքելադիր, որ ի տարւոյն երեք անգամ առաջնորդք Եկեղեցւոյ ժողովով տեսանեն զկարգս Եկեղեցւոյ, թէ որպէս ունիցին

դասակարգս յաւանդեալսն՝ զոր Հոգին Սբ. հաւատարմաց, զպաշտն ըստ և զեկամար որոշելով.....»:

(Շարունակելի)

Ա. ՏԵՐ. ՄԻՔԵԼԵԱՆ,

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԿԱՅԻՆԻ ՊԱՏԱՍԻՍԱՆՔ.

(ԲԵՐՍԻԷԻՑ)

(Շարունակութիւն *)

Հայ եղբայրներ, ինչ տաւ քրիստոնէութիւնը մարմնական չարանքները թեթեւացնելու համար: Բայց ինչպէս մենք արդէն տեսանք, որ մէջ մեր առաքելութեան մի մասն է միայն սարունակութեամբ Բացի մարմինը կայ և անմահ հոգի: Եթէ մենք սարատուր ենք մեր մերձաւորների ժամանակաւոր շահերին համակրութեամբ վերաբերուել, ինչպէս կարող ենք սատնասիրտ, անտարբեր գտնուել երբ գործը վերաբերուում է նրանց հոգուն: այսինքն այն բանին որ նրանց մէջ յաւիտենական է և ամենաթանկագին: Ես այս բոլորէս յիշեցի այն յարգանքի մասին, որ Աւետարանը տաժում էր դէպի բոլորովին ազգատներն ու ամենաթշուառները: Բայց, նախ և առաջ ինչի՞ վերայ է հիմնուում այս յարգանքը: Այն հաւատի վերայ, որ ամենազաւոն ազգատներն էլ, ամենաստոր աստիճանի վերայ գտնուածներն էլ, անմահ հոգի ունին: Ետեղծուած են ըստ սրտկերի Աստուծոյ, հրաւիրուած են դէպի յաւիտենական երանութիւնը, և որոնց՝ իւր արիւնով փրկելու

Համար աշխարհ եկաւ Յիսուս Քրիստոսը: Եւ այսպէս, այն հիման վերայ որ ես հաւատում եմ՝ այս հոգուն, ստրուկներից կամ հեթանոսներից վերջինը իրաւունք ունի իմ յարգանքին արժանանալ: Քանզաւագործի նման որ անձեւ հողակոշտի մէջ նախապէս պատկերացնում է նազելիութեամբ և վսեմութեամբ լի այն կերպարանքը, որից քանդակագործի գրիչը նրան պէտք է ստեղծագործի, ձուլողի նման որ կղկղանքի հետ խառնուած, խառնալիցոր, ալլանդակ հալոցի մէջ տեսնում է փայլութիւն, դրանց նման և ես ամենալայրենի, գարշելի եղեռնագործ մարդու մէջ կարող եմ նշմարել և նախապէս ողջունել վերանորոգեալ հոգուն, որ ընդունակ կարող է լինել Աստուածային պատկեր ստեղծագործել: Ես գիտեմ, որ այդ տեսակ մարդու հոգին մի տեսակ աւերակների է նմանում: Բայց այս աւերակները սրբաւայրի աւերակներ են, որ Տէրը շուտով կարող է վերականգնել և իւր անձառելի ներկայութեամբ լցնել: Խիցէք ինձանից այդ հաւատը և մարդս ինձ համար ոչ այլ ինչ կլինի, եթէ ոչ մի արարած որ աշխարհ է եկել մի բոսի, մի թուանշան տահագին գումարի մէջ, մի անիւ՝ տահագին մեխանիզմի մէջ: Եթէ ես հաւատում եմ՝ նիւթին միայն ինձ ինչ գործ զարգացնել մարդոյ մէջ աւելի վսեմ, աւելի բարձր բնութիւն, որ այն անբաղդ պայմանների տակ, որի մէջ նա գտնուում է, երբէք չէ կարող երեւան գալ այս աշխարհում: Առաւել լաւ է թողնել նրան բաղդի հաճոյքին: Առաւել լաւ է կայինի նման ասել. «Միթէ պահապան իցեմ՝ եղբորն իմ»:

Բայց եթէ միանգամ ես հասկացայ ինչ բան է իմ հոգին, եթէ մի անգամ զգացի, որ նա իմ՝ մեծութիւնն ու արժանաւորութիւնն է և որ իսկապէս նրա մէջ է պարունակուում իմ ճշմարիտ կեանքը, ո՛հ, այն ժամանակ ինձ ցանկալի է նոյն կեանքը զարթեցնել և ուրիշի մէջ: Այս ժամանակից ես ձգտում եմ կզգամ գէպի մեր եղբայրները և

կցանկամ մօտենալ նրանց հետ փոխադարձ օգնութեան և համակրանոց համար: Եւ այսպէս, եղբայրների մենք պարտականութիւն ունենք հոգու վերաբերմամբ, և այս այն պատճառաւ որ մենք գնահատել գիտենք մարդկային հոգին: Աւելացնում եմ և այն՝ որ այս մասին կրկնակի է մեր պարտականութիւնը. մեզ յայտնի է թէ մեզքը որ աստիճան ստորացրել է հոգուն:

Մենք խօսեցինք մարմնս որ չարչարանքների մասին, բայց միթէ հոգին պակաս ենթարկուած է նրանց, հոգին չէ՞ կրում արդեօք աւելի խորին, աւելի սարսափելի չարչարանքների սրովհետեւ նրանք կարող են յաւիտենական չարչարանքներ լինել: Նայեցէք ձեր շուրջը, որքան հոգիներ կան որ չեն ճանաչում Աստուծոյն, չեն ընդունում մինչև անգամ հայհոյում են նրան: Ո՛րքան հոգիներ կան, որ գնում են զեղխութեան և սնափառութեան կորստական ճանապարհով: Ո՛րքան հոգիներ կան, որ միշտ առաւել և առաւել խորշում — հեռանում են Աստուծային հաղորդակցութիւնից և խորթացնում են իրանց Աստուծային կեանքից. մի խօսքով՝ որքան կորստեան մատնուած հոգիներ կան: Դուք այս բոլորը գիտէք, եղբայրներ: Եւ ահա հէնց այս հոգիները պէտք է փրկել:

Փրկել հոգիքը, հէնց որս համար և աշխարհ եկաւ Քրիստոս: Նա տեսաւ կորստեան մատնուած այս հոգիքը, և իւր Աստուածային տեսութեամբ չափեց անգունդի խորութիւնը, որի մէջ նրանք ընկղմուած էին, և որպէս զի կարողանար նրանց այնտեղից դուրս հանել, ամենայն ինչ նուիրեց, և իւր սիրտը, և իւր արիւնը և իւր կեանքը: Բայց միթէ սէրը գէպի հոգիքը աղբիւրի նման չէ՞ր բլխում նրա խաչի պատուանդանի տակ: Նայեցէք Պօղոս առաքեալի վերայ: Երբ նա այս սիրով համակուած է, մնացած ամենայն ինչ ոչնչանում, նսեմանում է նրա կեանքում: Նրա սիրտը գտաւ իւր համար ամենաբարձր սիրոյ կապը — սիրոյ կապ գէպի նա՝ որ մեզ համար մարտիրոսուեց: Նա պէտք է գնա

անխոնջ աշխատելու ամենատեսակ զրկանքներ, նեղութիւններ կրելու: Մէկ եկեղեցին արդէն հիմնուած է. բայց նա նրան թողնում է մի ուրիշը հիմնելու: Անտիոքից յետոյ Կաղատիայումն է հիմնում եկեղեցի, այնուհետեւ Եփեսոսում: Մակեդոնիայում հռոմում և վերջապէս Խաղանիայում Գիշերը մինչև անգամ տեսիլները նրան հանգստութիւն չեն տալիս: Առաքելալը կարծես լսում է ձայնն, որոնք առում են նրան, «Եկ մեզ մօտ և օգնիր» (գործ. Ժ. 9). Եւ խղճի ձայնը այս հրաւերին անողորմ ոյժով պատասխանում է. «Եկ է քեզ՝ եթէ չես գնալ քարոզելու»:

Ահա դէպի հոգիք, եկեղեցին ապրելով իւր Ուսուցչի կեանքով, ղգում է այս սէրը՝ ներշնչուած է նրանով, և ահա ինչու ժամանակակից աշխարհը ունի մի գործ, որ անյայտ էր հին դարերում: Գործ որ յատուկ է մի միայն քրիստոնէութեան, Սա քարոզչութիւնն է: Ո՛հ, ես գիտեմ որպիսի յարձակումներ են թարկուեցաւ առաքելութիւնները: Բայց ի վերայ այս ամենայնի, եղբայրներ, ձեզ ծանօթ են արգեօք, մի ուրիշ աւելի բարձր, աւելի վսեմ բան, քան այս գաղափարածուկ կապերը, որոնք ստիպում են մեզ հետաքրքրուել թէ ինչ է կատարուում այն մարդկանց մօտ, որոնք ապրում են աշխարհի միւս ծայրում և ազօթել այն հոգիների համար, որոնք հաղարաւոր մղոններ հեռի են մեզանից: Փիլիսոփայութիւնը կամ մինչև անգամ մարդասիրութիւնը (Φιλανθρωπία) երբ են առաջացրել այս վսեմ առաքելութեան նման մի բան: Միմիայն քրիստոնէութիւնը կարող էր յարուցանել այսպիսի երևոյթներ: Մի այլ թեթեամբար ծաղրում է, մտածելով թէ որպիսի անգրթութիւններով Եւրոպան յայտնի արաւ իրան հեթանոսական աշխարհին, ծանօթացնելով վայրենիներին զէնքի, շապլութեան և ստրկական ծառայութեան հետ: Ի վերայ այս ամենայնի յաղթողների մէջ, որ աւելի անգութ էին, քան իրանց զոհերը, մշտա-

պէս գտնուում էին անձնազոհ անհատներ առաւել ջերմ հայեացքներով վայրենիների վերայ: Կրանք ուղեորութեան այս հեթանոսների մօտ և պատմում նրանց որ երկընքում կայ Հայր, որ նրանց սիրում է և երկրի վերայ կան եղբայրներ, որոնք ցանկանում են նրանց աղատել, պատմում էին նրանց Աստուծոյ Որդւոյ հրաշալի պատմութիւնը, որ մարդացաւ և հեթանոսների սրտում հաւատ էին ներշնչում ի Քրիստոս: Այս քարոզիչներին հալածում ծաղրում սպանում են. բայց նրանց շարքերը Քրիստոսի այլ զինուորներով են լցուում և նրանց արիւնով ոռոգած հողի վերայ շուտով սկիզբն են առնում ինչպէս առաքելոց ժամանակ, եկեղեցիների, որտեղ նաեւ այժմ հազարաւոր հոգիներ մեզանից առաջ են ընթանում Աստուածային թագաւորութեան մէջ իրանց սիրով և ջերմեանդութեամբ դէպի Քրիստոս: Եւ այսպէս, Աւետարանի թելը, որ դեռ ոչ այնքան վաղ տասն և երկու ձկնորսները անցկացրին Գալիլեայից, շուտով կմիացնի բոլոր ծայրերը, պարփակելով իւր մէջ ամբողջ աշխարհը:

Բայց վրէժի հոգիքը միմիայն ուրիշ տեղերում և աշխարհներում չպէտք է լինի: Զգոյշ լինենք սրպէս զի միմիայն լոկ երևակայութեամբ չյափշտակուինք այս մեծ, վրսեմ ձեռնարկութիւնների մասին, որոնց մեծագործութիւնը հիացումն է պատճառում իրաքանչիւր մեծահոգի սրտի: Այն հոգիքը որոնք ձեր հոգացողութեան են յանձնուած, ձեզանից շատ մօտ են գտնուում եղբայրներ, նրանք ձեր ընտանիքումն են, ձեր բնակարանում, ձեր օջաղում, մեր փողոցներում, ճանապարհների անցքերում: Ահա՛ ամենից առաջ այստեղ պէտք է ներգործել, հէնց այստեղ պէտք է կեանք և լոյս ներս թափանցել: Եւ ճշմարիտ, ի՞նչ բանի կարող է ծառայել, աշխարհ—աշխարհ թափառել քրիստոնէական կրօնին դարձնելու առաջին պատահողին, եթէ մեր զոհների մօտ վերքերով ծածկուած Ղազարն է պարկած կամ

մի հոգի՝ որ զուրկ է ամենավրկիչ արդարութիւնից: Լաւ է ունենալ այնքան սէր, որ ամբողջ աշխարհը ընդգրկել կարողանայինք բայց թող տուէք այս սիրոյ առաջին առարկաները լինեն նրանք, որոնց Աստուած պարգևել է մեզ և որոնք շրջապատում են մեզ:

Ահա, եղբայրներ, մեր առաքինութիւնը իւր բոլոր ծաւալով, ինչ ձևով և սահմանափակէի նրան, մեղանշած կլինէի ճշմարտութեան դէմ: Այժմ՝ նայենք ինչ չափով ենք կատարում այս պարտականութիւնը — խրախուսել և փրկել մեր ձառորին:

Մենք չենք խօսել նրանց մասին, որոնք երբէք չեն կատարում նրան մնալով եկեղեցու ծոցում՝ չոր ու ցամաք սրտով, հոսկան զբոսականքով և միմիայն անձնական վիճակին կարգաւորութեան մասին հոգսերով: Ինչպէս են կատարում նրան, նրանք՝ որոնք խոստովանում են այս պատուիրանի անհրաժեշտութիւնը:

«Միթէ պահապան իցեմ եղբօրն իմոյ»: Մենք կարծես չենք համարձակուում պարզապէս արտասանել այս խօսքերը. բայց միթէ մտածել չենք համարձակուում: Միթէ այս խօսքերը ամենից առաւել լաւ չէին արտայայտել այն զգացմունքը, որ զգում ենք, երբ խորազննին կերպով նայում ենք այն պարտականութեան վերայ, որ մեզ վերայ Տէրն է դրել: Եւ եթէ ետականութիւնը այժմ թոյլ չէ տալիս այս խօսքերը ձեր բերանից դուրս թռչնել, արդեօք դուք չէք արտասանել նրանց երբ և իցէ վհատութեան աղգեցութեան տակ: Եւ ահա՛ ի ներկայութեան այս պարտականութեան մենք պարտաւոր ենք հեղութեամբ մտաբերել Տիրոջ խօսքերը «Արթուն կացէք և աղօթաւ արարէք՝ զի մի անկանիցիք ի փորձութիւն. հոգիս յօժար է՝ բայց մարմինս տկար» (Մատթ. 19. 41): Հոգիս յօժար է: Եւ ճշմարիտ, ո՞վ մեզանից հոգեկան յուզմունքներով չէ համակուել ի ներկայութեան այս բարձր պարտականութեան, որ Տէր Աստուածը մեզ է տւանդում: Մեզանից ո՞վ չէ զգացել որ այս

կերպ հասկացած կեանքը, ճշմարիտ կեանք է: Բայց վայրկեանական ժամանակից յետոյ, երբ երես առ երես կյայանուէք ձեր պարտականութեան հետ և երբ հարկաւոր կլինի չյափշտակուել, այլ գործել, այն ժամանակ մարմինը տկար կլինի: Կասէք նոյնպէս, որ խնդիրը վսեմ է և նրա վիթխարի մեծութիւնը ձեզ երկիւղ է ազգում: Լինում են բոպէներ, երբ մեր կատարելիք գործերի մասին մտածմունքները, մեզ հալածում պաշարում, կատարելապէս ուժասպառ են տնում: Լինում են բոպէներ, որ մենք լսում ենք, ինչպէս մեր հոգու խորքերում բարձրանում է միջին և համբալմուկ, որ քանի գնում՝ առաւել և առաւել սաստկանում է: Սա՛ երկրային վշտերի աղմուկներն են, հարստահարածների հեծկտանքները, քաղցածների դառնալէտ դանգասոները, անբաւականների տրտունջները, կամ այն հոգիների չարագուշակ ուրախութիւնը, որոնք կորստեան են մատնուում: Այս բոլոր ձայները միախառնուած բարձրանում են, մրկալից մտկնթացութեան ժամանակ ահուկի քամիներէից բարձրացած ալիքների նման, և թռչում հասնում են մեզ նրանց յուսահատական, սրտաճմլիկ հեծկտանքները:

Այն ժամանակ խոնարհելով այս միջին անգուցի վերայ, մենք ասում ենք. «Ի՞նչ բանի կարող է ծառայել իմ թոյլ, անզօր խօսքը, որ գձում եմ այս խառնափնդորութեան մէջ. ինչո՞ւ համար մանրացնեմ իմ հացը այս ահագին ուկիւնոսի մակերեսով ի վերայ:

Դուք որ ծանօթ էք այս փորձութիւններին, դուք որ գիտէք, այս դառնալէտ բոպէներում սրպիսի ուժով յուսահատութիւնը պատում, ներս է սահում մեր սրտի մէջ, լսեցէք, ես ինչ կասեմ ձեզ բոլորիդ. «խորազննին կերպով նայեցէք Քրիստոսի վերայ»: Դուք ուժասպառ էք լինում ձեր խնդրի մեծութիւնից, որովհետեւ դուք մի քանի հոգիներ պէտք է փրկէք, մի քանի չարչարանքները թեթեւացնէք: Իսկ Ֆրիկչը որ ամբողջ մարդկութիւնը պէտք է փրկէ, ի՞նչպէս կատարեց այդ:

Փրկիչը առանց ընդդիմախօսութեան կատարում էր Հօր կամքը և իւր գործը տեսնում էր իւրաքանչիւր պարտականութեանց մէջ, որոնք ամեն բոլորէ հանդիպում էին Նրա ճանապարհի վերայ: Նրա գործը մարդկութիւնը փրկելու մէջ էր կայանում: Այս, բայց Աստուծոյն հաճելի էր որ այս ամենամեծ գործը սկսուէր Գալիլեայի աննշան գաւառում և որ այս առատ հնձի սկզբնաւորութիւնը լինէին մի քանի աղքատ ձկնորսներ: Եւ Յիսուսը հաւատարիմ է մնում այս խնդրին ամենաբարակ մանրամասնութեամբ, հաւատարիմ է մնում իւրաքանչիւր հոգու, որ Նրան է յանձնում Հայրը, ամեն վշտերի որ Նրա համար ուղարկուում է: Հրաշալի օրինակ, ո՞վ կարող էր ասել, որ յատկապէս այնտեղ, մի անյայտ ցեղի մէջ, մի կորուսեալ, յետ ընկած երկրում, պատրաստուում է բոլոր մարդկութեան համար փրկութիւն: Ահա իսկապէս, այսպէս և կատարեց Քրիստոսը իւր գործը: Նա, Որի սիրտը բաւականաչափ լայնածաւալ է մեր բոլոր վշտերին համազգած լինելու, Նա, Որը զգում է իւր մէջ բաւականաչափ սէր ամբողջ մարդկութիւնը փրկելու, նախ և առաջ բժշկում փրկում է նրանց, որոնք Նրան շրջապատում են: Ոչ ոք նրանցից, Նրա ուշադրութիւնից չէ վրիպում անարժան չէ համարուում և երկրի վերայ ամենափոքրիկների համար անգամ Նա չէ խնայում իւր հրաշալի խրատական զրոյցներն ու վարդապետութիւնները:

Գնանք Յիսուսի հետքով, գործենք ինչպէս և Նա, այն համեստ ասպարիզում, որտեղ Նախախնամութիւնը մեզ գրել է: Ընդունենք ամենայն գործ, որ Նա ուղարկում է մեզ համար, մխիթարենք ամեն վիշտ, որ Նա զննում է մեր ճանապարհի վերայ, և զբաղուած լինելով այս ստոյգ և մշտական աշխատանքով, յուսահատութիւնը երբեք մեզ չի տիրել: Մէկը մեզանից թող ջանադիր լինի Սուրբ Խօսքը քարոզել, որ բարձրացնում, մխիթարում է իւրաքանչիւր մարդու: Միւսը

թող աշխատի միջոց տալ թշուառ, աշխատաւոր մարդկանց ու կանանց գոյութիւնը շարունակել, երրորդը վերջապէս թող հոգատար լինի որբերի տխուր վիճակը թեթեւացնել, որոնք ընդունուած են յանուն Յիսուսի... Այս գործը անվերջ բազմազան է, բայց նա չէ հարկադրում ցած թողնել այն ձեռքերը, որ հետամուտ է լինում նրան կատարել Յիսուսի ոգւով, որովհետեւ ամեն մարդ գիտէ որ ոչինչ ջանք ի գուր չէ անհետանում և յօգուտ մերձաւորի տուած ոչ մի գրօշ երբեք չէ կորչում:

Բայց ես լսում եմ եղբայրների, ձեր վերջին հակաճառութիւնը: Այս, գուք կասէք, մենք պատրաստ կլինէինք գործել ամենահամեստ ասպարիզում, գործել արհաւիր, բայց մի պայմանով միայն, որ մեր աշխատանքը գոնէ որ և է պտուղ տար: Բայց մեր աշխատանքը անպտուղներ է լինում: մենք տեսանք, ինչպէս մեր ջանքերը ջարդ ու փրշուր եղան յամառ անտարբերութեան և սիրտ պատառող անշնորհակալութեան հանդիպելով: Արան, եղբայրների, յաջորդում է, մեզ խոնարհեցնող անյաջողութեանց, յուսահատութեանց ընդունայն փորձերի տխուր պատմութիւնը, որ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ անկասկած գիտէ և կարող է իւր հերթում նկարագրել ձեզ ամենապերճախօս լիզուով, ամենապայծառ գոյներով:

Այս բոլոր հակաճառութիւնների, այս բոլոր շարժառիթ պատճառների համար կորցնել արիութիւնը և գէն շարտել գործը, թող տրուէք ինձ ձեր գէմ դնել այն մի և նոյն պատասխանը, որ այս բոլորիս գուր լսեցիք: Թող տուէք մի անգամ էլ ձեզ ասել. «խորազնին կերպով նայեցէք Քրիստոսի վերայ: Բայց Յիսուս Քրիստոսը, եղբայրների, արդեօք շնորհակալութիւն նկատեց իւր այնչափ բարերարութիւնների համար, նկատեց արդեօք սրտեր, որ փափկանային Նրա սիրտը խօսքերից և նրանց համապատասխան հաւատ գանէ այն հրաշքների վերաբերմամբ, որ նա գործում էր: Ժողովուրդը որին Նա կերակ-

բեց՝ արդեօք պաշտպաննց վտանգի ժամանակի և ցոյց տուեց պատշաճաւոր համակրութիւնն՝ արամադրութիւնն։ Միթէ՛ Նրան հաւատարիմ մնացի՛ն առաքեալները, որոնց նա ուսուցանում էր, որոնց շրջապատեց ամենաքնքշէ հոգատարութեամբ։ Աւաղ՝ փոքրագուծեամբ նրանք փախան, ցիր ու ցան եղան և խառնուեցան թշնամիների խուժանի հետ։ Ո՛րքան ահագին տարբերութիւն Նրա գործած բարերարութիւնների և նրանց հեռեանքների մէջ։ Երեք տարի սրտեռանգն զրոյցներ, երեք տարի սուրբ, անբիծ կեանք, երեք տարի անհամեմատ սէր և հոգացողութիւններ մարդկանց ֆիզիքական և բարոյական բարւոքման համար։ Ի՛նչ են նշանակում բոլոր միւս ծառայութիւնները սրանց առաջ։ Նրանք գունատուում խաւարում են նրանց առաջ, ինչպէս ամենապայծառ աստղերը արեգակի առաջ։ Եւ այս բոլոր արտասովոր երեւոյթները խաչի պատուանդանի մօտ ժողովեցին ոչ աւելի քան երկու, երեք կանայք, որոնք ահ ու դողով հեկեկումէին Նրան ծաղրող ամբոխի առաջ։

Երեւի հոգիներ, որ հառաչում էք ձեր անյաջողութիւնից, ի՛նչ կասէիք դուք այն ժամանակ խաչի պատուանդանի մօտ։ Դուք կարո՞ղ էիք արդեօք գուշակել որ այս խաչը յաղթութիւն է և որ կգան օրեր, երբ ամբողջ աշխարհի ժողովուրդները կթափուին երկրբազելու նրա պատուանդանի մօտ։

Ահա Աստուածային տնօրէնութիւնը, ահա չրէից այն գայթակղութիւնը և հեթանոսաց յիմարութիւնը, որի մասին վկայում է Պօղոս առաքեալը։ Յաղթել արգելքների մէջ, յաղթել ստորութեան մէջ, յաղթել իւր կամաւոր մահուամբ, ահա Յիսուսի յաղթութիւնը։

Նա՛ գուցէ և կլինի ձերը, շատ հաւանական է որ և ձեզ չյաջողութի տեսնել ձեր գործունէութեան արգասիքը։ Դուք նոյնպէս գուցէ կցանէք արտասուքների մէջ, դուք ևս հրաւէր կկարգաք հոգիների, որոնք ձեզ չեն պատասխանել, դուք նոյնպէս կբաժա-

նէք ձեր ողորմութիւնը անշնորհակալ տակերախտ աղքատներին, ձեր ամենասուրբ նրապատկները կծաղրեն, ձեր սէրը, գուցէ կարհամարհեն։ Բայց այս մեայլ բոպէներում երբ վհատութիւնը կցանկայ ներս թափանցել ձեր հոգու խորքերը, որ նրանից դուրս հրաւիրի եղբայրասպանի խօսքերը, «Միթէ պահապան իցեմ եղբօրն իմոյ»՝ այդ բոպէներում պատկերացրէք Յիսուսին և նայելով Նրա անսահման սիրոյն, արտասովոր համբերութեանը, գթասրտութեանը որ երկրային ամենատեսակ չարիքներից շատ բարձր է կանգնած, Նրա մօտ և դուք կգրտնէք ոյժ՝ սիրել, ներգործել և փառաւորել մինչև այն օրը, երբ Տէր Աստուածը ձեզ կաօի, «Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն ի սկզբանէ աշխարհի» (Մատթ. ԻԵ. 34)

Այ, եղբայրներ, չէ որ չենք յոգնիլ եթէ գնանք այս ճանապարհով, որ մեզ համար թանկագին է։ Եթէ մենք մոռանայինք մեր խեղճ, տառապեալ և յանցաւոր եղբայրներին, եթէ մենք դադարէինք հոգալ այն մասին, որ նրանց բարձրացնենք, փրկենք, մենք պէտք է հասկանանք որ աշխարհի վերայ կայ խաւարի մոլութեան և պատրանքների ընդարձակ և գաղտնածածուկ եռանդուն քարողութիւն։ Այս քարողութիւնը ոչ մի բոպէ չէ նուազում։ Նա, որին Ս. Գիրքը անուանում է «Իշխան աշխարհիս այսօրիկ» (Յով. ԺԲ. 31) նոյնպէս ունի զօրք և իւր քարողիչներն։ Նրանք շրջում են առանց կանգնելու, հրաւէր կարգալով ամեն մարդոյ, ամենուրէք լսելի է նրանց ձայնը, նրանք խօսում գրում, բռնում են իրանց համար աշակերտներ և հեռեողներ, «Հեռեալ ինձ»՝ ասում է խեղճ երիտասարդին զուարճասէր մարդը կամ պժգալի պատուասէրը, որ անցնում է նրա առաջև ից, գոհ, հպարտ իւր հարստութեամբ և աշխարհում բռնած զիրքով և երիտասարդը հեռեում է պատուաւորին, հրապուրուած հարստութեան և բարեկեցութեան փայլով և հո-

զին ծախում է աշխարհի համար, որ դեռ ևս երէկ աղնիւ և վերին աստիճանի զգայուն էր դէպի ամենատեսակ բարի գործ: «Հետեւիր ինձ» ասում է անբարոյական հասարակաց կինը խեղճ, սղորմելի մշակահուն անցնելով նրա առաջնից աղմկալի ուրախութեամբ և պճնազարգութեամբ, հետեւիր ինձ գոնէ մի օր, և թշուառը հետեւում է նրան: Նա սոք է գնում այն կեանքի մէջ որ լի է անպարկեշտութեամբ և նախատինքով և այս կեանքին է նուիրում մօր արտասուքներով սրբագործուած հոգին. հոգի որի համար այնչափ անմուռնջ աղօթքներ, ջերմագին բարեմաղթութիւններ վեր բարձրացան դէպի երկինքը:

«Հետեւիր ինձ» ասում է անհաւատ մարդը երիտասարդ սերունդին, խօսքով, գրչով սերմանելով ամեն ինչ աւերող—քանդող վարդապետութիւնը: «Հետեւիր ինձ», որովհետեւ ինձ համար ամենալաւ հնազանդութիւնը, բանականութեան հնազանդութիւնն է և ամենաբարձր փառքը—մտաւորական: Աւաղորքան մարդիկ հետեւում են նրան: Որքան մարդիկ հրճուանքով, ուրախ ծափահարութեամբ գնում են մոլիգնաբար յայտարարելու, աղքատութիւնից և տանջանքներից կատաղած բոլոր սրտերին, որ երկինքը ունայն բան է, որ Աստուած չէ բնդունում մեր աղօթքները և որ ոչնչութիւնը ամեն բանի վախճանն է: «Հետեւիր ինձ»: Ահա այն բացականչութիւնը, որով նրանք դառնում են բոլորին, քանի դեռ ևս լայն ճանապարհով ցած են իջնում: Բաւական չէ որ իրանք կորած են, հարկաւոր է դեռ ուրիշներին էլ կորցնել:

Ի վերայ այս ամենայնի, Դու նրանց սպասում էիր ս'ի Յիսուս, նրանց համար նոյնպէս չարչարուեցիր և Քո ալիւնաշաղախ խաչի բարձրութիւնից նրանց բոլորին ասացիր, «Եկայք առ իս»: Բայց տեսն արդեօք այս խաչը, իզրայրներս, Նրանք արդեօք ճանաչում են Նրան, որին մենք անուանում ենք Փրկիչ: Իսկ մենք ի՞նչ ենք արել, հոգիներին

Նրա կողմը գրաւելու համար: Տէր, զարթեցրու մեր խիղճը, ազատիր մեզ մեր անտարբերութիւնից, անհոգութիւնից և անձնական բարեկալութեան սիրուց, բոցավառիր մեր սրտերը, ներշնչիր մեր մէջ՝ մեծամեծ զոհաբերութեանց ջերմ ցանկութիւն, և թոյլ տուր մեզ ցոյց տալ աշխարհին, որ Քո գործը շարունակուում է և որ ամենաբարձր յաղթութիւնը ապահոված է հաւատով և բարի գործերով յօգուտ մերձաւորի:

Թարգմ. ԽՈՐԷՆ ԲԱԼ. ԽԱՆԶԱԴԵԱՆՑ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՖՐԵՕԲԵԼԻ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՐ,

ՅԱՆԱԶԱՐԱՆ.

(Շարունակութիւն) *.

րէօրէլի կրթական եղանակը աղնուացնում է երեխայի ձգտումները և զարգացնում է նրա բնականակութիւնները ըսկըսած նրա առաջին տարուց:

Կրթութեան այս նոր եղանակը, որ մենք ներկայացնում ենք և առաջարկում ենք նրա հիմնական գաղափարներն ուսումնասիրելու և իրազործելու՝ կարելի է անուանել մի եղանակ՝ որ լաւ է մշակուած: Չէ կարելի ասել թէ՛ աւելացնելու բան չի մնում և գործադրելու համար չէ կարելի փոփոխութիւնների ենթարկել: Այո՛ն եղանակը հետաքրքիր է ամեն մարդու համար, որ զբաղուելու է երեխայի հետ նրա ծնուելու օրից սկսած և ստիպուած է կատարել ծանր պարտաւորութիւններ մի է-

*. Տես նախնից համարում: